

Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΜΟΥ

Είμαι ο πρω-τελευταίος, στην ηλικία, γιος του μπάρμπα-Δημήτρη και της Τασούλας και ο μόνος που βρίσκεται στη ζωή, την ώρα αυτή. Ο πατέρας μου, από τη δεύτερη γυναίκα του την Τασούλα, απέκτησε έξι παιδιά, χώρια εκείνα τα τρία, που δεν πρόφθασαν να μεγαλώσουν και έφυγαν, είτε στην επιδημία της γρίπης είτε από άλλες ασθένειες, ελονοσία κλπ. Η σειρά που γεννηθήκαμε είναι: Η Κούλα, ο Λουδοβίκος, ο Χρήστος, ο Κώστας, εγώ ο Τάσος και ο Τάκης ο Βενιαμίν της οικογένειας.

Ο πατέρας, πριν από το γάμο του με τη μητέρα μας, είχε παντρευτεί με την Μάρθα, την πρώτη του γυναίκα, κι είχε αποκτήσει τρία αγόρια, τον Γιώργη, τον Βασίλη και τον Γιάννη. Η Μάρθα έφυγε νωρίς και ο πατέρας ήταν αρκετά νέος και ενεργός, για να παραμείνει χήρος. Όταν εγώ γεννήθηκα και κατάλαβα τον κόσμο, τα ετεροθαλή αδέρφια μου είχαν ήδη φύγει από το σπίτι, είχαν παντρευτεί και αποκτήσει οικογένειες.

Ο πατέρας ήταν ένας καλοκάγαθος και θρησκευόμενος άνθρωπος και έχαιρε μεγάλης εκτίμησης στο χωριό. Κάθε φορά που οι συγχωριανοί είχαν πρόβλημα, ο πατέρας ήταν πάντα έτοιμος και πρόθυμος να τους βοηθήσει. Όταν είχαν διαφορές για τα σύνορα των χωραφιών τους, έτοιμος ο μπάρμπα-Δημήτρης με την κορδέλλα, να μετρήσει και να χαράξει τα σωστά σύνορα. Στην εκκλησιά, κάθε Κυριακή και γιορτή, ήταν στη θέση του, στο δεξιό ψαλτήριο. Θυμάμαι πως από εκεί μπορούσε να εποπτεύει καλύτερα εμάς τα παιδιά, που καθόμασταν απέναντι και να μας κάνει σήμα και να στεκόμαστε με τα χέρια σταυρωμένα.

Εκεί στο δεξιό ψαλτήριο, κάπως αργότερα, έκανε κουμάντο, ως δεξιός ψάλτης, ο Παναγιώτης Μυλωνάς, με το συνάδελφό του απέναντι, στο αριστερό ψαλτήριο, τον Θόδωρο Καλογερόπουλο. Μερικοί παρομοίαζαν το ψάλσιμο του Θόδωρου με το βούϊσμα της μέλισσας. Από το άλλο μέρος ο Παναγιώτης είχε τη συνήθεια, όταν έψελνε, να χτυπάει το πόδι του με δύναμη στο ξύλινο πάτωμα του ψαλτηριού, δίνοντας το ...ίσο στη βυζαντινή μελωδία. Ανεβαίνοντας το δρόμο προς την Αγία Τριάδα, μπροστά από τα καφενεία, πρώτα άκουγες τα γκούπ-γκούπ στο πάτωμα και μετά την ψαλμωδία του Παναγιώτη.

Κάθε χρόνο, περνούσε από το χωριό ένας ιεροκήρυκας, για να εισπράξει τις συνδρομές του περιοδικού «Ζωή», αλλά και για να γράψει νέους συνδρομητές. Βέβαια, το χωριό δεν διέθετε ξενοδοχείο για να μείνει ο ξένος και ο πατέρας τον έφερνε στο σπίτι. Η μητέρα τού έστρωνε το κρεβάτι στη σάλα του σπιτιού, με καθαρά σεντόνια, για να κοιμηθεί. Στο βραδινό φαγητό, στη μακριά τραπέζα με τον φιλοξενούμενο, εκτός από την ολομέλεια της οικογένειας, είχαμε και καμιά γειτόνισσα για να τιμήσει την παρουσία του ξένου. Εκείνη που δεν έλειπε ποτέ από το τραπέζι, όχι μόνον τις βραδιές που είχαμε επισκέπτη, αλλά και σχεδόν όλα τα βράδια, ήταν η θεία-Γιαννούλα, η

ξαδέρφη της μητέρας από τον Πυργάκι. Με τον ιεροκήρυκα στο σπίτι, αν μη τι άλλο, εμείς στην οικογένειά μας είχαμε και δωρεάν κήρυγμα.

Ένα από κείνα τα απογεύματα που είχαμε τον ιεροκήρυκα, φτάνει κλαίγοντας στο σπίτι ο αδελφός μου ο Κώστας. «*Τι έχεις γιέ μου*» τον ρωτάει η μάνα μας. Εκείνος πνιγμένος στ' αναφιλητά προσπαθούσε να της εξηγήσει τι είχε συμβεί. Ενώ ο πατέρας με τον ιεροκήρυκα είχαν βγει περίπατο προς την Αγία Τριάδα, τους πλησιάζει ο Κώστας και λέει στον ιεροκήρυκα: «*Μπάρμπα, δώσ' μου ένα δίφραγκο*». Τότε ο ιεροκήρυκας του αστράφτει ένα χαστούκι, που ο Κώστας είδε τον ουρανό σφοντύλι κι έφυγε τρέχοντας. Δε γνωρίζω την αντίδραση του πατέρα μου, πιστεύω ότι δεν θα του άρεσε, αλλά υποθέτω ότι ο ιεροκήρυκας θα του εξήγησε τον... παιδαγωγικό σκοπό της ενέργειάς του.

Όταν κάποτε διηγήθηκα το παραπάνω περιστατικό στον φίλο μου τον Τάκη, εκείνος μου ανέφερε μια παρόμοια δική του προσωπική ιστορία που του συνέβη την εποχή που φοιτούσε σε μια από τις πρώτες τάξεις του Γυμνασίου της Πύλου. Εκείνη την εποχή, δηλαδή σε ηλικία γύρω στα δεκατέσσερα, αν ρωτούσες τον Τάκη τι θα ήθελε να γίνει στη ζωή του, η απάντηση θα ήταν: Θεολόγος. Φαίνεται, μετέφερε από το σπίτι του τις αντιλήψεις των γονιών του, αλλά και ο ίδιος είχε την τάση να ψηλαφίζει νοερά κάθε τι που είχε σχέση με τη μεταφυσική και να προσπαθεί να δώσει νόημα στη ζωή του. Η θρησκεία φαίνεται πως ήταν γι' αυτόν ένα αποκούμπι στις ανησυχίες του και η εμπιστοσύνη στον θεολόγο του Γυμνασίου του ήταν ανεπιφύλακτη. Ο τότε θεολόγος, που τους δίδασκε τα θρησκευτικά, ήταν το πρόσωπο που σεβόταν περισσότερο απ' όλους. Εκείνος λοιπόν, του είχε συστήσει να μην παραλείπει να εξομολογείται ταχτικά, και ιδίως στις περιπτώσεις που διέπραττε κάποια κακή πράξη ή υπέπεπτε, έστω και νοερά, σε ανάρμοστες επιθυμίες.

Όσον καιρό φοιτούσε στο Γυμνάσιο της Πύλου, ο Τάκης έμενε οικότροφος σε μια οικογένεια η οποία είχε και την, σχεδόν συνομήλική του, μοναχοκόρη της, τη Φωφώ. Ήταν φυσικό ο νεαρός Τάκης να μη μείνει ανεπηρέαστος από την παρουσία στο σπίτι μιας πραγματικά ωραίας ξανθιάς κοπέλας, όπως ήταν η Φωφώ. Ήταν επόμενο, στον ύπνο και στον ξύπνο του, να ονειρεύεται σχέσεις και να αισθάνεται επιθυμίες που γεννιόντουσαν στην νεαρή του ηλικία. Σαν πιστός στις αρχές του, προέβη στην αποδοχή, για πρώτη φορά, της προτροπής, που κατ' επανάληψη του είχε συστήσει ο θεολόγος του σχολείου. Να εξομολογηθεί. Έτσι λοιπόν, ο Τάκης πήγε μια μέρα στον ιερέα της ενορίας και ζήτησε να εξομολογηθεί. Δεν παρέλειψε να πει τίποτα από εκείνα που σκέφθηκε και ονειρεύτηκε σε σχέση με τη Φωφώ. Ο παπάς, αφού τον άκουσε προσεκτικά, του είπε: «*Τέκνον μου το αμάρτημά σου είναι πολύ βαρύ και θα πρέπει να κάνεις σαράντα μετάνοιες κάθε ημέρα, για μια περίοδο ενός μηνός και μετά να ξανάρθεις να εξομολογηθείς*».

Ο Τάκης συνεχίζοντας, παραδέχθηκε ότι δεν του άρεσε καθόλου η ποινή του ιερέα. Παρ' όλα αυτά, άρχισε να κάνει τις μετάνοιες, όπως τις είχε ορίσει ο ιερέας. Την πρώτη ημέρα έκανε σαράντα μετάνοιες, τη δεύτερη το ίδιο, την τρίτη ημέρα έκαμε μία μετάνοια λιγότερη καθώς και την επομένη. Στη συνέχεια άρχισε να καταβαίνει κάθε ημέρα από μία μετάνοια λιγότερη, ως ότου έφτασε τις τριάντα. Μετά, σταμάτησε. Ο παπάς δεν τον ξαναείδε. Από τα πιο πάνω λεχθέντα, καταλάβαμε τη μεταστροφή του Τάκη που από θεολόγος, κατέληξε να γίνει έμπορος.

Ένα χαρακτηριστικό γεγονός, κάτι που θα μου μείνει αξέχαστο είναι οι διηγήσεις και ορμήνιες του πατέρα, που συνεχίζονταν σχεδόν κάθε βράδυ μετά το φαγητό στην μεγάλη τραπεζαρία. Η θειά-Γιαννούλα ήταν πάντοτε παρούσα. Πριν προφτάσουμε να βάλουμε στο στόμα την τελευταία μπουκιά, ο πατέρας άρχιζε. Οι τελείες που έβαζε στις διηγήσεις του ήταν τόσο σύντομες, που εμείς τα παιδιά, που βιαζόμαστε να βγούμε στον δρόμο και να βρούμε την παρέα μας, δεν προφθαίναμε να σηκωθούμε από το τραπέζι. Ο πατέρας συνέχιζε τις διηγήσεις του και το αποκορύφωμα ήταν όταν τον κυρίευε η συγκίνηση, η οποία για μας τα παιδιά ήταν τελείως ακατανόητη. Πολλές φορές, βουρκωμένος και με λυγμούς, αργά και με διακοπές, έδινε τέλος στην διήγηση, αφού του ήταν αδύνατο να συνεχίσει. Ήταν εκείνη η στιγμή που μπορούσαμε να φύγουμε με τη μεγαλύτερη δυνατή διακριτικότητα. Τι άλλο να σας πω, τώρα που δεν υπάρχει πια ο πατέρας μου, καταλαβαίνω ότι αυτή η συγκίνηση συνεχίζεται και από το γιο του σε πολλές περιπτώσεις, με τον ίδιο απaráλλαχτο τρόπο. Ας όψεται το DNA.

Ο πατέρας ήταν πολυάσχολος. Το πώς τα κατάφερνε να ασχολείται με το προεδριλίκι στον Αγροτικό Συνεταιρισμό, με το εμπόριο κρασιού και λαδιού, με τις δουλειές στα χτήματα, ήταν ένας άθλος. Βέβαια, δεν τον θυμάμαι να κάνει καθαρά αγροτικές δουλειές. Τον θυμάμαι όμως, να ξυπνάει από τα χαράματα και να έρχεται στην τραπεζαρία, όπου εμείς οι μικροί κοιμόμασταν στρωματσάδα, και να γράφει την αλληλογραφία του με τον κονδυλοφόρο, βουτώντας τον κάθε τόσο στο μελανοδοχείο. Είχε δε και μία χειροκίνητη πρέσα, με την οποία έφτιαχνε αντίγραφα της αλληλογραφίας σε τσιγαρόχαρτο. Τι κρίμα, που αυτά τα αντίγραφα πολύ αργότερα, κατά τη διάρκεια της γερμανο-ιταλικής κατοχής, τα χρησιμοποιήσαμε για να στρίβουμε ... τσιγάρα. Θα είχανε πολύ ενδιαφέρον, να διαβάζαμε την εμπορική του ιστορία.

Φαίνεται πως παρακολουθούσε και τις εξελίξεις στον έξω κόσμο. Θυμάμαι την ιδέα του να σπείρει με σόγια ένα κτήμα που είχαμε στα Μουρίκια. Είχε ακούσει πολλά για τη θρεπτική της αξία. Δυστυχώς το φυτό αυτό δεν ευδοκίμησε εκεί που το σπείραμε κι έτσι δεν ζήσαμε επαναστατικές εξελίξεις στην αγροτική παραγωγή. Από το άλλο μέρος όμως, το σπίτι μας το στολίσαμε μ' ένα σωρό βραβεία και επαίνους για τα κρασιά, που ο πατέρας έστελνε στις διάφορες εκθέσεις.

Δεν θυμάμαι να φοβήθηκα ποτέ τον πατέρα μου, διότι το μόνο μέσο που χρησιμοποίησε στην επικοινωνία μαζί μας, ήταν η ορμήνια. Ακόμη, όταν παραβίασα κάποτε τον κουμπαρά του Ταχυδρομικού Ταμιευτηρίου, του οποίου εκείνος κρατούσε τα κλειδιά, δεν με μάλωσε. Θά'λεγα, μάλλον πως με θαύμασε για το πώς τα κατάφερα, και δεν τον εξόργισε η πράξη μου, δεδομένων των τόσο αυστηρών αρχών τις οποίες ακολουθούσε για την ανατροφή των παιδιών του. Αυτή του την αντίδραση, ή μάλλον την μη αντίδραση, δεν μπόρεσα ποτέ να την καταλάβω. Πρέπει σε κάποιον να την είχε εκμυστηρευτεί, αλλά πού είναι αυτός ο κάποιος, όλοι τους έχουν φύγει. Η απώλειά τους, έχει κάμει αυτό το κείμενο πιο φτωχό. Πόσα πράγματα δεν θα είχα να προσθέσω στο αφήγημά μου. Ιστορίες που έχω ξεχάσει, ή ιστορίες που δεν έμαθα ποτέ. Πώς βλέπανε τ' αδέρφια μου τις προσπάθειές μου, τα στραβά μου και τα ίσια μου. Βλέπεις κι εγώ δεν σκέφτηκα ποτέ να γράψω την ιστορία μου νωρίτερα, όσο ζούσαν κι εκείνοι. Αλλά, όσο ήμουν εργαζόμενος, πού καιρός για τέτοιες πολυτέλειες. Έτσι λοιπόν, όλοι τους έφυγαν και το μόνο που μπορώ να αναφέρω τώρα, είναι η χρονολογία του θανάτου τους:

Ο πατέρας το 1940

Η μητέρα το 1977

Ο Χρήστος το 1978

Ο Λουδοβίκος το 1984

Ο Τάκης το 1985

Ο Κώστας το 1987

Η Κούλα το 2003

Εγώ γεννήθηκα το 1923 και κατά δήλωση της μητέρας μου, στη γιορτή του Αγίου Χαραλάμπους, δηλαδή στις 10 Φεβρουαρίου. Μάλιστα, η μητέρα μου έλεγε πως σκόπευαν να με ονομάσουν Μπάμπη, λόγω της γιορτής εκείνης της ημέρας. Τώρα γιατί με ονόμασαν «Αναστάση», κατά προσφώνηση της νονάς μου, που ήταν αδερφή της μητέρας μου και γιατί στην Κοινότητα μ'έγραψαν ότι γεννήθηκα την 25^η Ιανουαρίου, δεν το γνωρίζω. Εάν θεωρήσουμε ότι η ζωή του ανθρώπου αρχίζει από την ημέρα της κύησής του, τότε εκείνη η μέρα είναι μέσα στο πρώτο δεκαήμερο του Μαΐου του προηγούμενου χρόνου, δηλαδή του 1922. Και ποιος δεν θυμάται αυτή την χρονολογία, που ολοκληρώθηκε η καταστροφή στη Μικρά Ασία και γέμισε η Ελλάδα με πρόσφυγες, τους ξεριζωμένους Έλληνες.

Πολύ με απασχόλησε το θέμα. Πού βρήκαν το κουράγιο ο μπάρμπα-Δημήτρης και η Τασούλα να με σκαρώσουν, σε κείνη τη μαύρη εποχή. Και να μη ξεχνάμε, ότι τα μεγάλα μου αδέρφια Γιώργης, Βασίλης και Γιάννης, ήταν κι οι τρεις στρατευμένοι στην Μικρά Ασία. Τις τοποθεσίες Σαγγάριο, Καρά-Χισάρ, Εσκί-Σεχίρ κλπ, τις άκουσα για πρώτη φορά, στις διηγήσεις του Γιάννη. Για να μπορέσω να μάθω λεπτομέρειες εκείνης της εποχής αγόρασα το βιβλίο «Το Χρονικόν Μεγάλης Τραγωδίας», του Χρήστου Αγγελολάτη, που έχει βραβευθεί από την Ακαδημία Αθηνών». Ήθελα να μάθω λεπτομέρειες εκείνης της περιόδου. Το αγόρασα το βιβλίο και τι να

δω. Ενώ εγώ ήθελα να δω τι ακριβώς γινόταν το πρώτο δεκαήμερο του Μαΐου του 1922, συνταράχτηκα τόσο από τα γεγονότα, που το αποτέλεσμα υπήρξε μια έντονη γεύση από τις αρετές αλλά και τις τόσες αδυναμίες και τα ελαττώματα της φυλής μας. Έτσι λοιπόν, έμεινα με τη μόνη διαπίστωση ότι ο έρωτας, αυτή η έντονη έλξη, στην οποία όλοι χρωστάμε την υπαρξή μας, είναι τόσο ισχυρή που μπορεί να λειτουργεί και κάτω από πολύ δύσκολες συνθήκες. Αλλά ας συνεχίσουμε με την οικογένεια.

Τη μόνη φορά που θυμάμαι τον πατέρα να καταφεύγει στο ξύλο ήταν στον μικρότερο αδελφό μου, τον Τάκη. Μα τι είδους ξύλο ήταν αυτό. Κατ' αρχήν δεν χτύπαγε στο πρόσωπο ή στο κεφάλι, αλλά στο σώμα, έξω από το σακκάκι, εκεί που περισσότερο πονάει εκείνος που δέρνει, παρά εκείνος που δέρνεται. Κάθε χτύπος συνοδευόταν και από ένα βογγητό, με το οποίο ο πατέρας ήθελε μάλλον να αυξήσει την εντύπωση της σκληρότητας της τιμωρίας. Εγώ όμως καταλάβαινα ότι περιείχε και τον πόνο που νοιώθει ο γονιός, όταν αναγκάζεται να δειρεί το παιδί του, με σκοπό τη νουθεσία του.

Τη μητέρα, τη θυμάμαι πάντα σε σχέση με το μαγείρεμα και τη σκάφη. Είχε βλέψεις τόσα άτομα να θρέψει και να πλύνει. Η καθημερινή της απασχόληση ήταν πλήρης από τις δουλειές του σπιτιού και καμιά φορά, όταν εμείς οι μικροί σκορπίζαμε, είχε να φροντίζει τη βοσκή τη γίδας και της προβατίνας από τις οποίες είχαμε το καθημερινό γάλα και το πασχαλινό αρνί. Τρέφαμε επίσης κι ένα γουρούνι κάθε χρόνο, που μας έδινε το γουρνοσύκωτο την αποκριά και τις τσιγαρίδες το χειμώνα. Όμως, την θυμάμαι και κάθε Κυριακή ντυμένη με τα καλά της και τον περιποιημένο κότσο της, να πηγαίνει στην εκκλησιά.

Η μητέρα ήταν τελείως αγράμματη. Βλέπεις, κι αυτή προερχόταν από πολυμελή οικογένεια του διπλανού χωριού, που είχε στείλει τα περισσότερα παιδιά της, στην Αμερική για να προκόψουν. Ίσως, στην εποχή της, να μην υπήρχε καν δάσκαλος στο Πυργάκι. Επίσης, η ανέχεια και η υπάρχουσα τότε νοοτροπία, για τη μόρφωση των γυναικών στα χωριά, συνετέλεσε ώστε να μεγαλώνουν τα κορίτσια και πολλά απ' αυτά να μπορούν να υπογράψουν μόνο βάζοντας σταυρό. Η μητέρα παντρεύτηκε τον πατέρα αρκετά μικρή και γι' αυτό μπόρεσε ν' αντέξει τις τόσο αυξημένες υποχρεώσεις της. Νομίζω πως σ' αυτό τη βοήθησε πολύ και η θεια-Γιαννούλα, η ξαδέρφη και γειτόνισσά της από τον Πυργάκι, με την ηθική της συμπαράσταση.

Η θεια-Γιαννούλα είχε παντρευτεί τον μπάρμπα-Φώτη Μποιλέ τον γείτονα, από τον οποίον δεν έβγαζες λέξη πολύ εύκολα. Ήταν όμως καλός και πρᾶος άνθρωπος, και ήταν ο πρόεδρος του άλλου Συνεταιρισμού στο χωριό, του «Κτηματικού» ενώ ο πατέρας μου ήταν πρόεδρος του «Αγροτικού Συναιτερισμού». Ο μπάρμπα-Φώτης και η θεια-Γιαννούλα δεν είχαν αποκτήσει παιδιά. Έτσι η θεία Γιαννούλα είχε όλον το καιρό στη διάθεσή της να βρίσκεται στο σπίτι της ξαδέρφης της της Τασούλας, που είχε αποκτήσει ένα σωρό παιδιά..

Η θεια-Γιαννούλα, εκτός από τον μπάρμπα-Φώτη, είχε να περιποιηθεί και τον μπάρμπα-Μήτηρο, τον ανύπαντρο κουινιάδο της, που κι εκείνος ήταν μονόχλωτος αλλά πολύ ευερέθιστος άνθρωπος.

Φαίνεται πως η μητέρα μας, για να μπορέσει να τα βγάλει πέρα με τις δουλειές της στο σπίτι, φρόντιζε πολλές φορές να μας στέλνει εμάς τα παιδιά, στον Πυργάκι, στον παππού μας. Εγώ ήμουν ταχτικός ...πελάτης στον Πύργο. Άλλοτε μ' έστελνε στην αδελφή της την Ελένη, που ήταν και νονά μου, και άλλοτε στον παππού, στα Τσοπελογιανναίικα. Όλοι τους στον Πύργο, με φώναζαν Αναστάση. Ένα απόγευμα ο παππούς με πήρε στους κήπους που είναι πάνω από το χωριό, εκεί που τελειώνουν τα σπίτια. Μου λέει: «Κάτσε εδώ Αναστάση, θα πάω πιά πέρα να ποτίσω και να κάμω κάτι δουλειές και θα γυρίσω».

Ήταν ακόμη ήλιος, αλλά κόντευε να κρυφτεί στα σύννεφα και μετά να χαθεί εκεί κατά τους Γαργαλιάνους. Όταν άρχισε να σκοτεινιάζει, άρχισα κι εγώ να φοβάμαι, αλλά έκανα υπομονή. Σε λίγο το σκοτάδι έπεσε βαρύ κι άρχισα να φωνάζω απελπισμένα: «*Παππού, παππού*». Ο παππούς τίποτα. Φαίνεται πως, ή ήτανε πολύ μακριά και δεν άκουγε, ή η φωνή μου δεν έβγαινε αρκετά δυνατή για ν' ακουστεί, από την τρομάρα που ένοιωθα μέσα στη νύχτα. Τελικά, ο παππούς ξαναφάνηκε, αρκετά αργότερα, σαν να μήν είχε συμβεί τίποτα.

Ένα άλλο περιστατικό που αξίζει νομίζω ν' αναφερθεί, είναι το εξής: Ο παππούς μας είχε ένα αμπέλι στη θέση Λαγού, ανάμεσα στο Αμπελόφυτο και τον Πύργο ακριβώς στη μεγάλη στροφή που παίρνουμε για το Αμπελόφυτο. Ήταν η εποχή του τρύγου και η μητέρα μάς πήρε, όλα τ' αδέρφια, στο αμπέλι για να βοηθήσουμε στον τρύγο. Πάντως, όσο αδέρξια κι αν ήταν τα πέντε αδέρφια, στον τρύγο τα κατάφερναν καλά, να γεμίζουν τα κοφίνια με σταφύλια και οι πιο μεγάλοι από μας, Λουδοβίκος και Χρήστος, να τα μεταφέρουν στο πατητήρι. Η δουλειά του τρύγου, για μας τους μικρότερους ήταν αρκετά διασκεδαστική. Ακόμα όμως πιο ευχάριστη ήταν η ώρα του μεσημεριανού φαγητού. Όλα τα παιδιά στρωθήκαμε κάτω από τη σκιά της αχλαδιάς, πρώτοι και καλύτεροι. Το φαγητό είχε κρέας με χυλοπίτες και η διανομή έγινε ως εξής: Λουδοβίκος-Χρήστος, σε ένα πιάτο, που είχε τις χυλοπίτες με τρεις μεζέδες κρέας. Κώστας-Τάκης κι εγώ, σε ένα πιάτο, που είχε κι αυτό τις χυλοπίτες με τρεις μεζέδες κρέας. Εμείς οι μικρότεροι δεν είχαμε πρόβλημα στη μοιρασιά, με τους μεγάλους όμως, τι γινόταν; Πρώτος ορμάει ο Λουδοβίκος και καρφώνει τον πρώτο μεζέ. Ο Χρήστος ήρεμος συνεχίζει να τρώει χυλοπίτες. Μετά από λίγο ο Λουδοβίκος ξανακτυπά, με τον δεύτερο μεζέ. Ο Χρήστος ακούστηκε λίγο να πνίγεται με τις χυλοπίτες, αλλά σκέφθηκε, ας πάρει η οργή, ας φάει και τον δεύτερο μεζέ, μεγαλύτερος είναι από μένα, δεν πειράζει. Ο Λουδοβίκος συνεχίζοντας με άνεση το φαγητό, πότε κρέας και πότε χυλοπίτες σκεφτόταν: «*Τι γίνεται με τον Χρήστο, μήπως δεν του αρέσει το κρέας;*» ενώ ο Χρήστος με τη σειρά του προτιμούσε να φάει το κρέας

τελευταίο, μετά από τις χυλοπίτες για να του μείνει στο στόμα η γεύση του κρέατος. Κι έτσι, ο τρίτος μεζές περίμενε, ώσπου σε μία στιγμή ορμάει και για τον τρίτο μεζέ ο Λουδοβίκος. *«Ή τον αφήνεις κάτω ή σου τρυπάω το χέρι με το πηρούνι»*, φωνάζει ο Χρήστος οργισμένος. Τα παραπάνω τα διηγούνταν τ' αδέρφια μου σε μεγάλη ηλικία, και ήταν για όλους μας μια διασκεδαστική ανάμνηση.

Η Κούλα ήταν το δεξί χέρι της μάνας μας. Την βοηθούσε σ' όλες τις δουλειές του σπιτιού. Σαν μεγαλύτερη από όλους μας, ήταν κατά κάποιον τρόπο η δεύτερη μάνα μας. Αν η μάνα μας τα κατάφερνε με τις τόσες δουλειές του σπιτιού, αυτό οφειλόταν στην βοήθεια της αδερφής μας. Σαν μεγαλύτερη, η Κούλα είχε το δικό της κρεβάτι στην τραπεζαρία, και κάτω στο πάτωμα, στρωματσάδα, κοιμόμασταν εμείς οι μικρότεροι, ο Κώστας, εγώ κι ο Τάκης. Ο Λουδοβίκος, ο μεγαλύτερος, κοιμόταν στην καμαρούλα. Το σαλόνι το είχαμε για τους ξένους και για τον Χρήστο όταν μας επισκεφτόταν από τον Πειραιά, όπου έμενε μαζί με το Γιάννη, τον μεγάλο αδερφό μας.

Ο Λουδοβίκος, σαν μεγαλύτερος αδερφός μας, αντικαθιστούσε τον πατέρα σε πολλές δουλειές, ακόμη και εκεί που δεν είχε επίδοξη ο πατέρας ...το ξύλο. Δίπλα στο σπίτι, ο πατέρας είχε κατασκευάσει έναν επαγγελματικό φούρνο. Στην αρχή τον λειτουργούσε ένας έμμισθος φούρναρης, αλλά όταν ο Λουδοβίκος τελείωσε απ' το σχολείο, το ζύμωμα και το φούρνισμα τα ανέλαβε αυτός. Ξύπναγε λοιπόν από τα χαράματα για να ζυμώσει, αλλά και να κάψει το φούρνο με τα κλαριά που φέρναμε από τα κτήματα σχεδόν κάθε μέρα. Εκείνη την εποχή, οι λόγκοι γύρω από το χωριό ήταν άφθονοι, και τα κλαριά για τον φούρνο, σκίνα, κουμαριές, ρίκια κλπ, ήταν διαθέσιμα για να κάψουν το φούρνο. Τώρα βέβαια, όλοι οι λόγκοι, έχουν γίνει πανέμορφοι ελαιώνες οι οποίοι διαδέχτηκαν τις σταφίδες και τ' αμπέλια.

Ο Λουδοβίκος λοιπόν, με το που ξύπναγε κι άρχιζε τη δουλειά στο φούρνο, ξεκίναγε με τραγούδι το οποίο μέσα στη νύχτα ήταν άλλο πράγμα. Εκτός από την ένταση που επίτηδες χρησιμοποιούσε για να φτάνει και στην παραπέρα γειτονιά, ήταν και πολύ μελωδικό και γι' αυτό δεν υπήρξαν ποτέ διαμαρτυρίες, από κανέναν συγχωριανό. Είχε κι ένα ρεπερτόριο πιά πολύ ανατολίτικο παρά ευρωπαϊκό. Όταν μάλιστα τραγουδούσε το *«...Σ' αγαπώ, σ' αγαπώ γιατί είσαι ωραία, σ' αγαπώ γιατί είσαι σύ»*, σκόρπιζε ρίγη στα πέριξ.

Εδώ ο φίλος μου ο Τάκης μου θύμησε την ιστορία του Λουδοβίκου, με τις τέσσερις καρέκλες. Δηλαδή, όταν είχε πιάσει τέσσερις καρέκλες για να διαβάσει την εφημερίδα του, στο Καφενείο. Προσπάθησα νοερά να αναπαραστήσω πώς θα μπορούσε ο αδερφός μου να χρησιμοποιεί τέσσερις καρέκλες και προβληματίστηκα. Καλά, στη μία καθόταν και κρατούσε με τα χέρια του την εφημερίδα. Άντε, στις άλλες δύο να είχε βάλει τα πόδια του, αλλά στην τέταρτη; Ίσως να χρησιμοποίησε και τους ...αγκώνες του. Δεν ξέρω, αλλά ας θεωρήσουμε τις καρέκλες ...τέσσερις.

Ο Λουδοβίκος λοιπόν, μετά το ξεφούρνισμα του ψωμιού και αφού έτρωγε το μεσημεριανό κάτι τις στο σπίτι, έπαιρνε το δρόμο για το καφενείο όπου διάβαζε την εφημερίδα του, «Το Ελεύθερο Βήμα» και απολάμβανε τον «βαρύ γλυκό» του. Προτιμούσε το Καφενείο του «Κωλοζώνη» όπου έφτανε νωρίς το απόγευμα, όταν το Καφενείο ήταν σχεδόν άδειο. Έπιανε λοιπόν μια γωνιά και τέσσερις καρέκλες, όπως είπαμε, και τό'ριχνε στο διάβασμα. Ήταν πολύ παθιασμένος με την ανάγνωση της εφημερίδας, τόσο με τα διάφορα άρθρα, όσον και με τις πολιτικές εξελίξεις, τα εσωτερικά και εξωτερικά νέα.

Εν τω μεταξύ, οι συγχωριανοί άρχισαν το απόγευμα να συρρέουν στο καφενείο, μετά από τις δουλειές στα χτήματα και είχαν γεμίσει κάθε γωνιά του Καφενείου. Ο Λουδοβίκος χαμπάρι δεν πήρε εκεί, στη γωνιά με τις ...τέσσερις καρέκλες, όταν μπαίνει στο καφενείο ο μπάρμπα-Γιώργης. Ήταν ο θείος του Κωλοζώνη, ο γνωστός περίεργος και ευερέθιστος τύπος του χωριού. Κοιτάζει γύρω στο καφενείο που ήταν όλα τα τραπέζια και καρέκλες πιασμένες, εκτός από ...τις καρέκλες του Λουδοβίκου. Κάνει δυο-τρεις περασιές δίπλα του, μήπως και φιλοτιμηθεί και σηκωθεί, αλλά τίποτα. Ο Λουδοβίκος, απορροφημένος στην ανάγνωση, δεν τον πρόσεξε. Τότε, ο μπάρμπα-Γιώργης πλησιάζει στο αυτί του και του ψιθυρίζει. «*Θέλεις παιδί μου άλλη μια καρέκλα;*» Ο Λουδοβίκος σάστισε, ψέλλισε κάποια συγνώμη και πετάχτηκε όρθιος. Αφήνει τις καρέκλες όπως ήταν και βγαίνει από το καφενείο. Οι πληροφορίες λένε ότι, από τότε δεν ξαναπάτησε στου Κωλοζώνη. Έπινε τον καφέ του στο «πάνω» Καφενείο, του Κυριακόπουλου.

Ο μπάρμπα-Γιώργης ήταν μυστήριος τύπος. Το περίεργο του χαρακτήρα του ήταν ότι, ενώ εξοργιζόταν πολύ εύκολα, στο πρόσωπό του δεν διέκρινες κανένα θυμό. Ήταν πάντα σοβαρός και συγκρατημένος. Είναι να απορείς. Πώς κατάφερνε να κρατά την έκφρασή του σοβαρή και παγωμένη, ενώ από τις πράξεις του καταλάβαινες ότι μέσα του κόχλαζε. Πώς είναι δυνατόν; Για παράδειγμα η κατσαρόλα που βράζει, το δείχνει με τον ατμό της, το ηφαίστειο που σκάει το δείχνει με τη λάβα του. Κανένα φυσικό φαινόμενο δεν προσποιείται. Τι την κάνει την οργή του ο μπάρμπα-Γιώργης; Προφανώς, τη φιλτράρει κάπου στον εγκέφαλο.

Ο Χρήστος ήταν ο μορφωμένος της οικογένειας. Αργότερα, τον πήρε ο ετεροθαλής αδερφός μας ο Γιάννης στον Πειραιά για να πάει εκεί Σχολείο. Νομίζω ότι ήταν ο πιο πράος γιος της οικογένειας. Σαν χαρακτήρας έμοιαζε πολύ στον πατέρα. Όταν έβγαλε το Γυμνάσιο γράφτηκε στή Νομική Σχολή, ενώ παράλληλα εργαζόταν μαζί με μακρινούς συγγενείς, από το σόι της Σταυρούλας, της γυναίκας του Γιάννη. Ήταν μια επιχείρηση γενικού εμπορίου και συσκευασίας μπαχαρικών. Τότε, είχε γνωριστεί με μέλη της Φοιτητικής Χριστιανικής Ένωσης και η ζωή του είχε μπει σε έναν άλλο δρόμο. Θύμιζε πια τελείως τον πατέρα μας και δεν έχανε ευκαιρία να μας κάνει κήρυγμα.

Για τον Κώστα ήταν γραφτό να ριζώσει στο χωριό. Ήταν ο πιο απλός απ' όλους μας. Είχε κι ένα ταλέντο να διηγείται ιστορίες και περιστατικά, που να μη σου μένει άντερο. Στις δουλειές του χωραφιού ήταν ο πρώτος και καλύτερος, ενώ όλοι εμείς οι άλλοι, αργά ή γρήγορα, φύγαμε απ' τό χωριό. Ο Τάκης ο μικρότερος, ήταν και λίγο νευρικός και σε μερικές περιπτώσεις είχαμε οι δυό μας καυγαδάκια με αιτία κυρίως το βόσκημα της γίδας και της προβατίνας. Αργότερα, στον Πειραιά, στην οδό Αριστείδου, ο Λουδοβίκος, ο Χρήστος κι ο Τάκης ασχολήθηκαν με το γενικό εμπόριο τροφίμων. Είχαν επίσης και ένα εργαστήριο συσκευασίας μπαχαρικών με την επωνυμία «Best». Το μαγαζί, λιανικής και χονδρικής πώλησης, ήταν στο ισόγειο, ενώ στο πατάρι λειτουργούσε το εργαστήριο, με κοπέλες από τις γειτονικές περιοχές. Και τώρα, ο κατάλογος με τ' αδέρφια μου και τις οικογένειές τους.

1. Γιώργης με σύζυγο την Ασπασία και τέκνα Δημήτρη, Μάρθα, Αμαλία
2. Βασίλης με σύζυγο την Ειρήνη και τέκνα Μάρθα, Ιωάννα, Όλγα και Δημήτρη
3. Γιάννης με σύζυγο την Σταυρούλα, χωρίς τέκνα
4. Κούλα με σύζυγο τον Χρήστο Κατσούλα, χωρίς τέκνα
5. Λουδοβίκος με σύζυγο την Ευλαμπία και τέκνα Αναστασία και Ευδοκία, (και την Δέσποινα που έφυγε νωρίς)
6. Χρήστος με σύζυγο την Κατίνα και τέκνα Αναστασία, Δημήτρη και Σπύρο
7. Κώστας με σύζυγο την Αγγελική και τέκνα Αναστασία, Δημήτρη, Βασίλη και Ελένη
8. Τάσος με σύζυγο την Ιωάννα και τέκνα Δημήτρη και Κωνσταντίνο.
9. Τάκης με σύζυγο την Ουρανία χωρίς τέκνα.

Την εποχή που είχα καταπιαστεί να γράψω αυτό το αφήγημα, δέχτηκα την επίσκεψη των ανηψιών μου Σπύρο του Χρήστου και Δημήτρη του Κώστα. Ο δεύτερος έμενε στον Καναδά από πολλά χρόνια. Συζητούσαμε για το γενεαλογικό μας δένδρο και διαπιστώσαμε ότι οι γνώσεις μας σταματούσαν στους γονείς του δικού μου πατέρα, χωρίς τίποτα περισσότερο. Ο Δημήτρης του Κώστα μού είπε ότι είχε ανακαλύψει, μέσω διαδικτύου, και δύο άλλους Φουσέκηδες από την Αγορέλιτσα (Αμπελόφυτο), που είχαν μεταναστεύσει στην Αμερική. Αργότερα, μου έστειλε και δύο σελίδες του "American Family Immigration History Center", στις οποίες αναφέρονταν τα ονόματά τους, όταν έφτασαν στην Ellis island. Ήταν: Ο Χαρίλαος που έφτασε τον Οκτώβριο του 1912, από την Καλαμάτα και ο John που έφτασε τον Ιούνιο του 1920, από την Πάτρα, και οι δύο ανύπαντροι. Με τον Κωνσταντίνο τον γιο μου, ψάξαμε καλύτερα στο διαδίκτυο και μέσα σε χειρόγραφα έντυπα των Υπηρεσιών Μετανάστευσης, είδαμε ότι ο ένας είχε δηλώσει ότι επισκεπτόταν τον Σπύρο Τσοπελογιάννη (ο οποίος ήταν ο μεγαλύτερος αδελφός της μητέρας μας). Τίποτ' άλλο.